

Az evangélium

mint a

XX. század fegyvere.

Írta

és a budapesti Dávid Ferencz Egylet 1905 decz. 9-iki felolvasó ülésén
felolvasta

Perczelné Kozma Flóra

BUDAPEST

„Pátria” irodalmi vállalat és nyomdai r.-t. nyomása

1906

Az evangélium mint a XX. század fegyvere.

Ha a mai háborús, zűrzavaros, békétlen, mindenütt és mindenben harczoló világot tekintjük, lehetetlen, hogy a lelkiismeretes, gondolkodni szerető ember előtt egyszer legalább komolyan fel ne merüljön az a kérdés, hogy *mi* vezetne itt tulajdonképen végleges kibontakozásra és *békés* megoldásra?!

Erre a nehéz kérdésre még eddig egy nő-írótól olvastam a legszebb és leglogikusabbnak látszó feleletet, melyben az illető azt fejtegeti, hogy az emberek, érdekek és nemzetek összes gyűlölködő harczait, tulajdonképen szintén csak *harczczal*, de egy egészen más természetű *harczczal* lehetne megszüntetni: az embereknek *önmaguk* ellen folytatott háborújával; vagyis az önmaguknál jelentkező és fékezhetetlennek látszó indulatok, hiúságok, nyereség és hatalom utáni mérhetetlen vágyaknak fáradhatatlan és következetes leküzdésével!

Ez a gondolat engemet annyira megkapott, hogy mint keresztény munkában dolgozó szerény munkás, folytatni kívánom ezen elmélkedést s rá szeretnék mutatni a *fegyverre* is, mely nézetem szerint egyedül képes ezt a harczot lelünkben megvívni; vagyis inkább a *módra*, melylyel ezt a már meglevő és jól ismert fegyvert legbiztosabban forgathatjuk, ha csakugyan végleges eredményt kívánunk általa elérni!!

Krisztus Urunk evangéliuma, ez a mi egyedül biztos és

örök időkre szóló fegyverünk, már régóta meg van az emberiség számára és azt sem tagadhatjuk, hogy ha nem is mindenütt, de mégis kisebb-nagyobb mértékben itt is, ott is folyton kézben és működésben van, mi lehetne hát egyéb oka az eddig elért eredmény csekélységének, mint a *téves kezelés*, mely szerint az emberiség – még mindig nem fedezve fel abban az *igazi hathatós és reformáló* erőt – a helyett, hogy a hatalmas élű, *tényleges* fegyverrel menne az ütközetbe, csak a küzdelemhez alkalmatlan és tompa *külső hüvelyvel* hadakozik folyton!!

Pedig egy akkora küzdelemhez, mint a milyen az előbb emiített belső lelki harcz, melyet mindennapi nyelven *önuralomnak* nevezünk, *él és erő* nélküli külső hüvely – ha még oly buzgalommal és szeretettel forgatjuk is azt – nem elégséges!! Mert ha bent foglaltatik is ebben elrejtve az *igazi fegyver*, ott áll előtte mindig akadályul a merev burok, mely a hathatós fegyver élet és hatását is rendesen ellensúlyozza; és ritka ember bír annyi tisztánlátással, annyi leleményességgel, bátorsággal vagy energiával, hogy *maga rántsa* ki a megrozsdásodott hüvelyből a használható fegyvert!

Hogy azon állításomat bizonyítsam, miszerint semmiféle külső forma vagy burok nem alkalmas a küzdelmekhez, hivatkozom azon tényre, hogy a dogmák és különféle külső czeremóniák örökös fegyverforgatása közben, ezeknek legszigorúbb betartása és tisztelete daczára, oly mérhetetlen sok rémületes, mondhatni keresztényellenes állapot uralkodott és uralkodik még ma is – talán épen a külső vallást legszigorúbban betartó egyének jóhiszemű jóváhagyásával, megpecsételésével – mely a *szorosan és tisztán* krisztusi elvek, tehát az evangélium *legbensejében elrejtett és a dogmák alatt lappangó* igazságoknak világos korszakában, valósággal *erkölcsi lehetetlenség* volna!!

Tehát lépten-nyomon tapasztalhatjuk, hogy a megcsontosodott külső kereten: a *dogmák seregén keresztül már nehezebben érvényesül az alapigazság*, s nagyon is az egyes emberek képességeitől, tehetségeitől és jóakaró ambíciójától függ, annak felszínre jövedele.

Miután mindenki tapasztalhatja, hogy a lélek nehéz harczeit sikerrel megvívni, *saját magát – mások javára és érdekéért* kapacitálni, csak a *legtisztábban feltálatl, kézzelfoghatóan érhető és megdönthetetlen erős* érvekkel lehetséges, *annak az evangéliumnak, mely a XX. század küzdelmeihez fegyverként* adatik kézbe és az emberiség szerencsés *belső harcza* által van hivatva reformálni és megváltani a világot – a *színigazságot* és *megbízhatóságot* kell minden tekintetben képviselnie, menten minden akadályt vagy homályt előidézhető sallangtól! Mert bármilyen megható és poétikus, de homályos és súly nélküli ellenérvek, csak perczekig tartó *hangulatokat* idéznek elő lelkünkben, minden mélyebb és komolyabb nyomok nélkül.

Annak az evangéliumnak, mely a lelkeket úgy akarja reformálni, hogy azok harmonikus együttműködés által teremthessenek nemzetükben üdvös szociális állapotokat – okvetetlenül mentnek kell lenni a gondolat zavaró és bénító, a szabad és merész krisztusi elhatározást megakadályozó dogmáktól, melyek tényleg *válaszfalakat* képezve ember és ember között: a *lélekben is az emberek közötti megkülönböztetések, osztályozások, ferde gondolatát plántálják* s így a tulajdonképeni tartalmat: az *egység, tehát az egyenlőség* krisztusi gondolatát megzavarva vagy elnyomva, *nemcsak a hathatós és szeretetteljes együttműködés lehetőségét zárják ki, hanem a kicsinyességekben, apró kérdésekben való érvelések és versengések által csak az evangélium tulajdonképeni végcélját: az összhangzatos egyetértést, az „egyakarattal” való létet zavarják és az igazi fontos, nagy és mindnyájunkkal közös, égetően szükséges és folyton megoldásra váró kérdésekről a figyelmet majdnem teljesen elvonják!!*

Az az evangélium, mely csakugyan ki akar a szociális munka terén emelkedni a többi eszmék felett és egységes békét és szeretetet kivan a nemzetek számára felállítani, csakis az egységet szolgáló és előmozdító *belső tartalmat* hirdetheti; mert egyedül az ebben foglalt kézzelfoghatóan érhető, semmi mellékkörülmények által nem zavart, *határozottan irányt szabó* eszmék lesznek képesek – a faj- és vallás-

külömbőségek daczára – *egygyé* olvasztani szeretetben és *akaratban* a nemzetet; s ebből kifolyólag – nemzetet a nemzettel!

Ezt a küzdelemre és *győzelemre* predesztinált *eszményi evangéliumot* – a maga tisztaságában és erejében – első sorban az *unitarizmus* szolgáltatja az említett szent harcához; mert *önerejével*, keserves önzetlen küzdelmével fejti azt ki mindjobban az elavult hüvelyből, hogy *készen a küzdelemhez*, eltompulhatatlan éllel nyújtsa azt át a harcoló emberiség számára!

Azt mondják, hogy az unitarizmus *romboló* vallás; az igaz, hogy rombol; de nem azért, hogy az igazságot is a törékeny, *rombolható* romok alá temesse, hanem a mint évről-évre láthatjuk, hogy azt inkább a romok alól minél világosabban kiemelhesse, vagyis inkább *felépíthesse!*

Hogy ebből a „rombolásból” előállt szerencsés kiemelkedésből, felépítésből csak magának *Krisztus Urunknak alakját* említsem, a világ talán nem is sejtí – mert valószínűleg nem is fektet már valami nagy súlyt az egész alakra – hogy micsoda erő-felszabadítás rejlik e hatalmas egyéniségnek (úgy az unitarizmus, mint egy Renan vagy Lessing által) *világtörténelmi alakká* történt szerencsés és *jogos* reformálásában!!

Egy egész világ reménységének újbóli felébredése: *újjá születése* az *emberi* munkára nézve!!

Egy hatalmas ösztönzés az *akaratnak erőszakos, de reményteljes megindítása* a közönyös nembánomsággal, tétlenséggel vagy kényelmes várakozással szemben!!

Egy gyönyörű kibékítő és lelkesítő felfedezés, hogy hiszen *magában az emberiségben*, a helyesen eltalált *emberi munkában* gyökerezik tulajdonképen az igazi *megváltó-erő*; tehát nemcsak a „fejedelmi” fényből eredő, nemcsak az „égi trónról” *leszálló*, hanem a jászolból *kiemelkedő*, ácsmühelyből *felszálló* és *eget kérő* munka is megváltáshoz vezethet!!

Az *ember*, a *lélek* és *szív* teljes és *határozottan kimondott* fensőbbsege, a puszta fény, születés, pénz vagy rang felett; valamint az ebből eredő *istenfűség* gyönyörű eszméje az

egész emberiségre nézve, mely viszont nem csak egyes kiváltságosakat, hanem *minden egyes embert* egy bizonyos *rangra* és *emelvényre* helyez – talán hogy minél jobban és *többször* érvényesülhessen az eddig csak „uraknak” szóló: „noblesse oblige” jelmondat...

Ebben az *egy Istent törhetetlenül imádó*, tehát a felsőbb hatalmat és magasabb szellemi vezetést is tisztelő, de az *embert* és az *emberi munkát mélyen megbecsülő*, felmagasztaló, *fenséges evangéliumban* gyökerezik tulajdonképen a *valódi* és *helyes demokrácia* fogalma; mert ez az evangélium, az *ő Istent imádó, érző és hívő ember Krisztusával* jelzi előttünk legérthetőbben az *isteniesen, szerényen* és *békésen* működő, *építő* hatású demokratikus munkát!!

Ebben az *evangéliumban* gyökerezik szerintem az emberiség *erkölcsi alapon* való boldogulásának szent gondolata – féltve őrzött örökös reménysége; mert *ember-alakban* állítja eléink az *erkölcsiség fegyverével győző* megváltót és a mai czinikusán frivol, *operette-szerű* irodalmunk és kritikuszaink megczáfolásául férfi agyvelőből származtatja azt az *idealizmuson* és *erkölcsiségen* alapuló, *tiszta és eszményi* törekvést, melyen a biblia szerint: még a halál fullánkja sem győzedelmeskedhetik...

És e folytonos, lázas munkára ösztönző evangéliumban gyökerezik egyúttal mégis a *változhatatlanban* való megnyugvás eszméje az egész emberiségre nézve; mert egy *utolsó perczig küzdelemre teremtett, valóságos emberi élet befejezéséül* vannak a hitnek ama *megadást hirdető* szavai szánva, *hogy – minden jóhiszemű törekvés, minden ambitiózus küzdelem, vagy a testnek keserves vergődése daczára* – az Úr akarata teljesüljön mindenkor . . . (Különben Jézusnak ezen utolsó sóhajszerű imájában van tulajdonképen az *ő függő ember volta* az Istenséggel szemben, a legvilágosabban ki-tüntetve!)

Az *ilyen evangéliumban*, vagyis mindnyájunk közös evangéliumának ezen felemelő hatású, megtisztult, vagyis leszűrt dogmáktól és előítéletektől megszabadult belső tartalmában, – mely valóban úgy tűnik fel előttem, mint az összes egy-

házakban, vallásokban és szentkönyvekben rejlő igazságok **erőkivonata**, – okvetlenül kell lenni annyi *jellemfejlesztő, reformáló* vagyis nemcsak romboló, de ugyanekkor *építő, civilizáló* és *lelküismeretet felrázó* erőnek, hogy azt elbizakodottság nélkül tartsuk nemcsak a jelen, de a *jövő örökös és egyedüli fegyverének!!*

És majd ha e szent fegyver segítségével becsülettel meg-harczoltuk azt az elkerülhetetlen belső harcot, azt a külön-féle gyengeségeink ellen folytatott legnehezebb és legkritikusabb háborút, játszva és támogattatás nélkül fogjuk a *kifelé irányított munka helyességét is eltalálni*, mert hiszen ez szinte egy *természetes következménye* leend ama lelkünkben végzett *irtó* és mégis *alapvető* munkának, mely csak meg-peccételi majd a modern philosophia azon állítását, hogy hiába van a *külvilág* iránti jóra való akarat és törekvés, ha előbb a lélekben fekvő *belső akadályokat*, melyek az akarat helyes irányba való terelését gátolják, el nem hártjuk!!

Arra a kérdésre, hogy dehát mi köze az evangéliumnak, – e puritán őskönyvnek – a modern philosophiához, szabadjon nekem hivatatlan, egyszerű munkásnak ezt a merész feleletet kimondani: *hogy az egész társadalom jövődő boldogulása* az egész társadalom helyes irányba való fejlődése attól függ, fog-e az a jövőben több philosophiai műveltséggel bírni, mint a jelenben, fog-e az végre *logikusabban* és *ésszerűbben* gondolkodni, mint ahogy eddig tette?!

Tökéletesen igaza van bölcsészetünknek, midőn azt állítja, hogy a *hibás gondolkodás* a világ boldogulásának legveszedelmesebb ellensége és *akadály*, mert hiszen csak ha már a gondolkodásmód *helyes irányba* lett vezérelve, akkor érvényesülhet philosophiánk azon hatalmas alapgondolata is igazán, hogy csak az egyéni akaratnak kitartó fejlesztésétől várható a legfőbb előny, mert téves nézetek mellett, ferde irányban haladva, valóban üdvösebb a cselekvésre ösztönző akaratot – fejlesztés helyett – inkább elaltatni!

Már most ha arra gondolnunk, hogy a jövő nemzedék nevelésére, fejlődésére nézve mekkora befolyással van az egyházi nevelés s nagyon is attól függ a nemzetek iránya,

erkölcse, törekvése, ítélőképessége, hogy a társadalom milyen levegőben nőtt fel, milyen gondolatokat szívott magába, miféle elveket hallott legelső otthonában, akkor nem is olyan abszurdum az a kérdés, hogy vájjon az *evangéliumban*, mely első sorban a nevelésre predestinált *anyákat* és *tanító-nőket* befolyásolja legjobban, felszínre van-e az az *ős-philosophia* hozva, melynek csak szerencsés folytatását képezi bölcsészetünknek, mai rokonszenves, de a nők által nem igen kultivált ága és meg tudja-e a jövő nemzedék számára azt az „egy akaratot” teremteni, mely azután a filozófiánk szerint való fejlesztés által valóban csodát művelhetne egy nemzet érdekében.

Ha a vezető irányokat vesszük, melyek óriási befolyással vannak a nemzetek érzületeire és cselekedeteire s azzal tisztában vagyunk, hogy hiszen e „vezető” irányok is *tulajdonképpen magának a vezetésre rászorult társadalomnak szülöttjei* és képmásai, akkor érezhetjük csak igazán, hogy az evangéliumnak mennyire a társadalomba kellene oltani az érett és *czéltudatos* gondolkodásmódot, nehogy az általa szuggerrált úgynevezett „vezető irányok” hatása csak *kártékonyán zúduljon vissza* az idegen befolyások által amúgy is eléggé sújtott magyar nemzetre.

Szabadjon e pontnál kissé megállni és eltérve tulajdonképpen tárgyamtól, hosszasabban azt fejtegetni, hogy mit várhatunk attól a jövőndő országtól, mely e tiszta evangéliummal felfegyverkezve, bölcsen tiszta látással és helyes logikával viszi ügyeit minden téren előre.

Lehet-e elgondolni, hogy egy *philosophiailag nevelt*, öntudatos és lelkiismeretes társadalom olyan irodalmat, olyan művészetet, sőt olyan zenekultuszt üzzön (mert hiszen a zene is különféle húrokat hozhat rezgésbe), mely minden nemesebb célú mellőzve, tisztán a felületes érzékekre akar hatni s az amúgy is üres, élvezeteket hajhászó, könnyüvérű, *czél nélkül bolyongó* emberiséget, még tovább akarja ezen az utón vezetni?!

Lehet-e elgondolni, hogy egy öntudatos, bizonyos *czélért* küzdő társadalom *egyetlen* rövid kis novellában, néhány

sorból álló költeményben, egy miniatűr-festményben, vagy akár egy symphoniában is igazán kedvét lelje s azt örömmel élvezze, ha a legbravúrosabb és legzseniálisabb kivitel mellett is nem sejtí, nem *érzi* abban azt az *alaphangot*, azt az *alap-gondolatot* és irányt, mely a szüntelenül előtte lebegő czélt kívánja szintén szolgálni . . .

Lehet-e elképzelni, hogy a „szecsessió” valaha megszületett volna, ha a társadalmak az igazság evangéliumával harczolva mindig és mindenben az *igazságot*, vagy legalább is az igazságnak halvány képét kívánták volna szimbolizálva látni, tehát az *abszolúte szép* fogalmát akarták volna felállítani?!

Lehet-e elképzelni, hogy egy philosophiailag *érett* társadalom halomra és halomra gyűjtse az olyan szellemi produktumokat, melyek abszolúte semmire de semmire sem valók s legfeljebb a szerkezet ügyességében, a routine, a szin vagy a rímek és ritmusok merészségében található a legnagyobb virtus! Pedig egy jól megírt humoros, szatirikus novellában, mely elénk tárja az *élet egy-egy ferdeségét*, vagy egy komoly érzelmes versben, mely a szívre és kedélyre mélyen hat, ugyanannyi *ható* és *működő* erő van, mint egy száraz, okoskodó értekezésben! Sőt, a laikus közönség ebben a kellemesebb és élvezetesebb, könnyebben megemészthető formában sokszor észrevétlenül és öntudatlanul több hasznot huz, mint a fásasztó tudományos előadásokból. Hála Istennek dicsekedhetünk is azzal, hogy úgy a férfi, mint női íróink között vannak hasonló iránymutatók, de – különösen a hírlapirodalmat tekintve – hányan?

Hiszen én nem mondom, hogy szépirodalmunk is határozottan rossz irányba vezetne bennünket, mert a néhány kimagasló és igazán kiváló munkásságot leszámítva, sokkal *erőtelenebb* is, semhogy egyáltalában *vezető-hatással* bírna, de hogy a mi ős philosophusunk és reformátorunk képletes mondására hivatkozzam: „Aki nincs velem, az ellenem van”; vagyis aki nincs *határozottan* az igazság és erkölcs mellett, aki nem vall *nyíltan* ezek mellett színt, aki nem fog *őszintén* és *nyilvánosan* fegyvert ezek érdekéken – ha nincs is direkte a rossz mellett – akaratlanul is *tagadó* állást foglal a jó ellen!

De hogy még e pontnál időzzem egy kissé, ha a társadalom ítélőképessége ki lesz teljesen fejlesztve, lelkiismerete fel lesz minden téren rázva, szóval az evangélium egyéniség-fejlesztő ereje megtette híven kötelességét, nem gondoljuk-e, hogy magától összedől egy sereg rossz szokásunk, *hibás lelkiismeretből eredő törvényileg szentesített intézményünk?! Addig falra hányt borsó szerepét játsza a mi szociális törekvésünk és temérdek erkölcsvédő egyesületünk, amíg a gyökeres bajt: a hibás vezető irányokból és erkölcsi fogalomból származó cselekedeteket és törvények hozását a logikus és logikát eredményező nevelés által ki nem irtjuk!!*

Egy legutóbb hallott bölcsészeti előadáson nagy igazsággal fejtegette egyik tudós tanárunk, hogy milyen különös és veszedelmes jelenség az, hogy az egyéniségekből álló gyűlekezetek *közvéleménye* vagy határozata ritkán felel meg a gyűlekezetet alkotó egyesek egyéni nézetének, hanem az együttes lelkesedés vagy felbuzdulás következtében, mintha valami idegen szuggestio alatt állnának, sokszor *saját eszméikkel ellenkező* egészen eltérő határozatot hoznak!

Ebből magyarázható a legokosabbnak tartott emberek együttes politikai, törvényhozási vagy egyéb tévedései. Vagy például egy sereg különben józan, szolid, illedelmes embernek egy csoportban való úgynevezett „virtuskodásai”; bárgyú, félnék embereknek csoportba verődésekor való lármás garázdálkodásai, tüntetései, ablakbeverései stb.

(Ki tudja, vájjon az egyházi zsinatokon megalkotott, *egyéni hittal ellenkező*, különféle merev dogmák nem ennek a természeti törvénynek köszönhetik-e életüket?)

Valamint érdekes volt az a része az előadásnak, mely ismét arra a tünetre mutatott rá, mikor a legtöbb esetben a „közvélemény” a „nép Ítélete” a „nemzet véleménye” nem is a tömeg gondolkodásmódjának megnyilatkozása, hanem vagy a felsőbb vagy az alsóbb rétegek egyik vagy másik vezetőjének visszhangja!

Hát bizony ezek elég szomorú dolgok és ha ez az állítás csakugyan igaz (már pedig sokszor tapasztalhatjuk, hogy igaz) még inkább kell hangoztatnom az evangéliumnak

egyéniséget s philosophiai megállapodottságot fejlesztő feladatát! Mert szerintem az egyéniségnek a tömegben és csoportban való elenyészése, felolvadása – akár öntudatlanul, akár öntudatosan, más befolyás előtt meghunyászkodva történjék is az – mindenesetre *gyenge kis egyéniséget* jelent, s csak ingadozó, határozatlan véleményű és ítéletű, érvelésre képtelen emberek tulajdonságát képezheti!

Már pedig, a mint a világtörténelem fejlődéséből tudhatjuk, a világ sorsa az – és méltán – hogy ne az *egyesek* önálló, ellenvetést nem tűrő, esetleg zsarnoksághoz vezető véleménye domináljon, hanem a *tömörülések, csoportosulások, képviselőtestületek* lehetőleg elfogulatlan Ítélete uralkodjék; *de micsoda garantia az olyan tömegnek megnyilatkozása*, mely a szilárd öntudatos egyéniségek hiányával vagy teljesen *fejletlen*, vagy *másnak* a fejével gondolkodik és intézkedik; A milyen fenséges fogalom az *egyéniségektől*, valódi emberektől származó közvélemény, népitélet, *nemzeti feljajdulás vagy lelkesedés*, olyan borzalmasak az értelmetlen, rosszul nevelt vagy épen fanatizmusra hajló emberiség együttes, sokszor vérszomjas mozgalmai!!

Innét datálódhatik bizonyára az a tévhit, hogy nincs nagyobb veszedelem a szabad eszmék és a szabadság hirdetésénél! Pedig nem a szabad eszme hirdetése hozza ránk a veszedelmet, hanem az a társadalom, mely e fenséges nagy eszmére *éretlen* és érdemetlen népet nevel hazájának!! Azért a legnagyobb abszurdum ma még a vezetés nélküli, úgynevezett »ideális» anarchizmusról még csak álmodozni is!

Ha valahol sürgősen szükséges az egyéniség evangéliumának felállítása, szellemének, eszméinek széthordása, az első sorban a mi hevülékeny, könnyen és mindenért lelkesülő, eleven vérű magyar fajunknál ajánlatos, hogy egyszer már *kivívjuk* magunknak – úgy az irodalomban mint a művészetben, művelődésben – a *biztos* és *határozott* irányt, nehogy mindig és mindenben idegen, gyenge erkölcsű befolyásokra szoruljunk.

Ámbár a magyar faj – eredetileg – inkább különálló, lobbanékony természete mellett is határozottan egyéniség-

szerű typus volt valaha, melynek mint látjuk még ősi zenéje is egészen egyéni, más ízű, szorosan a magyar typushoz, a magyar *lélekhez* van fűzve, amint azt nem régen kitűnő írónk: Herczegh Ferencz gyönyörűen kifejtette! Miért is olvasztanók tehát erővel a temérdek idegen, orpheumszerű vonásokat úgy az irodalomba mint a művészet és művelődés minden ágába?!

Hiszen tudtommal a magyar faj sohasem inklinált azelőtt a franczia, vagy más nemzet léhaságaira, Ízléstelen szokásaira, mert még a legféltelenebb mulatozás között is mindig megtartott egy bizonyos méltóságteljes, borongós, mélyebb vonást, a szó teljes értelmében „sírva vigadott” mintha a legmámorosabb mulatozás perceiben is a *philosophus* lélek *hamleti* töprengése szabott volna határt jó kedvének.

Úgy irtóozunk és félünk a „kozmpolita” szótól és fogalomtól, miért tűrjük hát e kozmpolita ledérségnek és cinizmusnak minden téren való hódítását?!

Ha pedig tévednék – a mit nem igen tudok elhinni – és a magyar faj ősi vonása nem az a nemes, egyenes és önérzetes *productum* volna, mint a milyennek azt a világtörténelemből és a régi kedves legendákból ismerjük s csakugyan vérében volna e léha cinikus, vígszínházi hang és modor, akkor ne sajnáljuk ez ősi vonást irgalmatlanul kiirtani belőle; mert a míg *ez a hang* vonul végig társadalmunk magán életén, addig az is mindig kérdés marad, hogy vájjon a nyilvános *nagy és fontos* szereplésnél megtalálja-e az azt a szokatlan, sőt előtte *ismeretlen erkölcsi alapot*, mely nélkül pedig maradandó és értékes sikert nem igen fog elérni soha.

És ha esetleg egy két külföldi irány képviselné a *jobb* erkölcsöt, *több* igazságot vagy a *logikusabb* életet és gazdálkodást, úgy hadd jöjjön hát minél több oldalról a gyűlölt kozmpolita áramlat; mert mégis csak inkább „kozmpolita” erkölcsessel és igazsággal viruljon fel szegény hazánk, semhogy „ősi magyar” örökséggel sülyedjen az fokról-fokra lejjebb – a saját társadalmá által megásott sírja felé!!

Majd azután ha már a *megtisztult, felemelkedett eszmék* következtében tántoríthatlan erős alapzaton fogunk állani és nemzetünk egy *eszményi munka* fáradhatatlan evangéliumán fog újjá épülni – akkor, de *csakis akkor* verhetjük ismét önérzetesen a mellünket, hogy mi csakugyan egy külön, genialis országnak a *magyar hazának* vagyunk patriotizmustól hevült gyermekei!

Hogy legvégül ismét az *ős-philosophust*: a „megváltó”-!, szólaltassam meg, hiszen amint az evangéliumban látjuk, *Jézus már 2000 év előtt mutatott arra a philosophiai igazságra*, hogy minden oly „növényt” – akár *hazai* virág legyen az, akár sem – melyet nem a teremtő „plántált,” vagyis nem az *igazságot* szolgálja, irgalmatlanul ki kell „gyomlálni” ... talán mert ezekből nőnek idővel ama bizonyos bibliabeli „fák” melyek „jó gyümölcs” hiányában előbb-utóbb úgyis „kivágattatnak” és „tűzre vettetnek” ...

Én hiszem teljes lelkemből, hogy a mi szabadelvű valóságunk, magának Krisztus Urunknak ezen egyszerű evangéliuma – akár mint philosophiai, akár mint egyházi irány – az a hatalmas „gyomláló” kéz: vagyis a mai modern; nyelven szólva, az az *akadály hárító*, hályogot oszlató *erő*, mely helyes irányba tereli és megacélozza egyúttal az emberiség akaratát, örök és szétbonthatatlan, a *végtelenségig nyújtható* kapcsolatot teremtve a tudományos felfedezések folytonos *haladása* és az Istenség változhatatlan, *mozdulatlan* nagysága között. Valamint hiszem teljes szívemből, hogy ez a tiszta evangélium az az egyedüli békét eszközlő *világfegyver*, melynek Isten akaratából előbb-utóbb az összes *öldöklő* és *pusztító* fegyverek – valamint az összes bizonytalan és kapkodó apró munkák fölött dicsőségesen győzedelmeskedni kell!!

És ha áll – pedig valószínűleg áll – Magyarország egyik nagynevű ősz tudósának és bölcselőjének: Bodnár Zsigmondnak ismeretes és népszerű teoriája, mely szerint az idealizmus és realizmus folytonos váltakozása folytán a hullámverés mindig vissza- és visszavet bennünket a haladásban, és ezen végzeteszerű körforgás *újtát állja* némileg a

mi ambíciózus, magasba kívánczó keresztény törekvésünknek, *akkor szükséges* csak igazán az *akarát evangéliumának* sürgős felállításán dolgozni; hogy bizonyíthassuk mi keresztény munkások azt aényt, hogy ha az igaz és logikus „hit” – *vasakarattal* van párosulva, nemcsak „hegyeket”, hanem még a természeti törvényeket is kimozdíthatja helyéből

És ha nem is kerülhetjük ki a *visszaesésnek* világtörténelmileg is megpecsételt szomorú törvényét, ezen *megingathatlan* erkölcsi talapzaton álló és eszmékben folyton *emelkedő*, úgyszólván *előre törtető* evangélium biztosítja majd számunkra azokat a *biztos kézből és erős alaptól kiinduló* apró lökéseket; melyek az égi testek, a bolygók örökös körforgása dacára is mindig *előbbre* és *előbbre* viszik az összes naprendszereket...

* * *

Mert valamint semmiféle *szellemi* törekvés megcsontosodott *valláserkölcsi* alap nélkül nem fog soha célhoz vezetni, ugyanúgy a valláserkölcsiség *helyes* fogalmát és az erkölcsiség rendíthetetlen *megállapodottságát*, viszont csakis az eszméknek merész, félelem nélküli tisztázásával: *minél magasabbra való emelésével* fogjuk elérhetni! És e két különböző erőnek szerencsés harmóniája alapítja majd meg azt az igazi nagyszabású és *gyökeres szociális munkát*, melynek legfenségesebb szimbóluma és leghathatósabb *fegyvere* mindenkor az *evangélium* marad!

